

MS MENER: RED KLIMAET

PENSIONSPENGENE UD AF OLIE

OG ANDRE FOSSILE BRÆNDSLER

SITUATIONEN:

- ! Danske pensionselskaber har investeret mere end 30 milliarder kroner i fossile selskaber. Formentlig meget mere, men der mangler åbenhed om dette
- ! Investeringerne er i modstrid med klimaaftalens målsætning om at holde temperaturstigningerne under 1½-2 grader og den danske regeringsklimamål
- ! Investeringer i fossile selskaber udgør en finansiel risiko for pensionsopsparene
- ! Ingen fossile selskaber har en strategi, der er i overensstemmelse med Parisaftalen, mens alle er en del af lobbyorganisationer, der modarbejder klimapolitik

MS MENER:

- ! Det er stærkt problematisk at pensionselskaberne investerer massivt i fossile selskaber, der modarbejder Parisaftalen; pensionselskabernes egne erklærede tilkendegivelser om at støtte Parisaftalen; og den danske regerings klimaambitioner
- ! Størstedelen af de kendte fossile ressourcer skal blive i jorden og der skal fuldt stop for at eftersøge nye fossile ressourcer
- ! Det er fodslæberi når pensionselskaber starter tekniske analyser af, om nogle fossile selskaber er mindre skadelige end andre – de skal helt ud af den fossile fortid

PRIMÆRE ANBEFALINGER

- ✓ Pensionselskaberne skal afinvestere deres fossile selskaber snarest muligt og så vidt muligt flytte investeringerne over i den grønne omstilling.
- ✓ Alle pensionselskaber skal skabe gennemsigtighed om deres fossile investeringer i hele porteføljen, på linje med hvad ATP har offentliggjort.

**MELLEMFOLKELIGT
SAMVIRKE **

BAGGRUND

De danske pensionskasser har i omegnen af 4.000 milliarder kroner under administration. En stor del af disse midler er investeret i fossile selskaber, der udvinder olie, kul og gas og er blandt de vigtigste årsager til klimakrisen. Det står i skarp modsætning til behovet for en grøn omstilling. Hvis klimaforandringerne skal bremses og Parisaftalens målsætning om at holde temperaturen under 2 grader og tilstræbe 1,5 grads stigning, så er det afgørende nødvendigt at gennemføre en hurtig omstilling i hele verden.

CASE: ATP

- ✓ ATP har 5,5 milliarder kroner investeret i fossile selskaber.
- ✓ ATP har som eneste pensionselskab fuld gennemsigthed i fossile investeringer i hele porteføljen
- ✓ ATP har netop udarbejdet en ny politik for olieselskaber, hvor de opdeler dem efter hvor klimaskadelig olieproduktionen er. ATP vil forsat investere i en række olieselskaber, der ikke har en strategi for at reducere produktionen i overensstemmelse med Parisaftalen

Fossile brændstoffer er den primære kilde til CO₂ udledning og dermed klimakrisen. Klimakrisen er en realitet, særligt for de mest udsatte mennesker i verdens fattigste lande, hvor tørker, oversvømmelser, voldsomt vejr og andre klima-relaterede forandringer underminerer livsgrundlaget for millioner af mennesker. De højtudviklede lande og multinationale fossile selskaber har det primære ansvar for klimakatastrofen. Rige lande som Danmark har et

særligt ansvar for at medvirke til at afbøde katastrofen. Derfor skal danske pensionsmidler bidrage til at bringe verden væk fra den fortsatte afhængighed af fossile brændstoffer og over i en grøn omstilling.

CASE: PFA

- ✓ PFA har investeret 10,69 milliarder kroner investeret i fossile selskaber, svarende til 6,4% af deres samlede aktier og erhvervsobligationer.
- ✓ I stedet for at finansiere den fossile fortid kunne PFA til eksempel finansiere halvdelen af havvindmølleparken Thor, hvilket svarer til cirka 400.000 husstandes årlige elforbrug med vedvarende energi.

OMFANG AF FOSSILE INVESTERINGER FRA PENSIONSSKABERNE

De danske pensionselskaber har enorme investeringer i olie, kul og gas – men det er ikke særligt gennemsigtigt

Det er vanskeligt at få et samlet overblik over pensionselskabernes fossile investeringer. De fleste selskaber offentliggør kun aktielister, nogle som fx PFA offentliggør også obligationslister, og kun ATP har en samlet oversigt over deres fossile investeringer. Vi anslår at de 17 danske pensionselskaber tilsammen har mere end 30 milliarder kroner i fossile selskaber alene fra deres aktier og obligationer

Mellempøkeligt Samvirke har screenet porteføljen for udvalgte pensionselskaber ud fra en metode

	Fossile investeringer i offentliggjort portefølje	Fossil andel i offentliggjort aktivt investeret portefølje (uden ejendomme, statsobl. og realkredit)	Samlet portefølje
ATP	5.548 mio. kr. – Hele porteføljen off.	2,8% af 196 mia. kr	886 mia kr.
PFA	10.686 mio. kr. – Aktier og erhvervsobl.	6,4% af 168 mia. Kr.	560 mia. kr
Pension Danmark	1.923 mio. kr. – Aktier	2,8% af 69 mia. kr.	244 mia. kr.
VeLiv	3.317 mio. kr. – Aktier	31,3% af 10,6 mia. kr	218 mia kr.
P+	2.106 mio. kr. – Aktier	4,7% af 44,9 mia. kr	125 mia. kr
PenSam	2.499 mio. kr. – Aktier og erhvervsobl.	8,9% af 28 mia. kr	138 mia. kr.

beskrevet i annex 1. Data er fra pensionssekskabernes offentlige aktiv-lister fra december 2019.

Senest har ATP, hvor alle danskere er tvunget til at indbetale pensionsmidler til, offentliggjort en samlet oversigt over deres fossile investeringer i alle aktivklasser. Det er en ny positiv standard for gennemsigtighed, som alle pensionssekskaber opfordres til at følge.

DERFOR SKAL PENSIONSPENGENE UD AF DE FOSSILE SELSKABER

Hvis vi skal holde temperaturstigningerne under 1,5-2 grader kræver det en fundamentalt anden tilgang til vores brug af fossile brændstoffer. Derfor er investeringer i fossile sekskaber også meget risikofyldte.

Nedenfor gennemgår argumenterne for at afinvestere de fossile sekskaber med udgangspunktet i at bremse klimakrisen og de økonomiske argumenter for at afinvestere fossile sekskaber.

KLIMAARGUMENTET – FOSSILE INVESTERINGER MODARBEJDER PARISAFTALEN

De danske pensionssekskabers investeringer i fossile sekskaber modarbejder deres egne erklærede målsætninger om at investere med udgangspunkt i Parisaftalen og håbet om at holde temperaturstigningerne på et niveau under 1,5-2 grader.

STØRSTEPARTEN AF DE FOSSILE RESSOURCER SKAL BLIVE I JORDEN

For at overholde klimamålsætningerne om at begrænse global opvarmning til 1,5-2 grader, kræver det, at størsteparten af de kendte fossile ressourcer forbliver i jorden. Nedenstående figur viser, at 82% af de kendte kulreserver, 49% af de kendte gasreserver og 33% af de kendte oliereserver skal blive i jorden, hvis vi skal holde os under en 2-graders temperaturstigning.¹

Alligevel fortsætter fossile sekskaber med ikke bare at udvinde disse kendte reserver, men også at søge efter nye fossile brændstoffer.

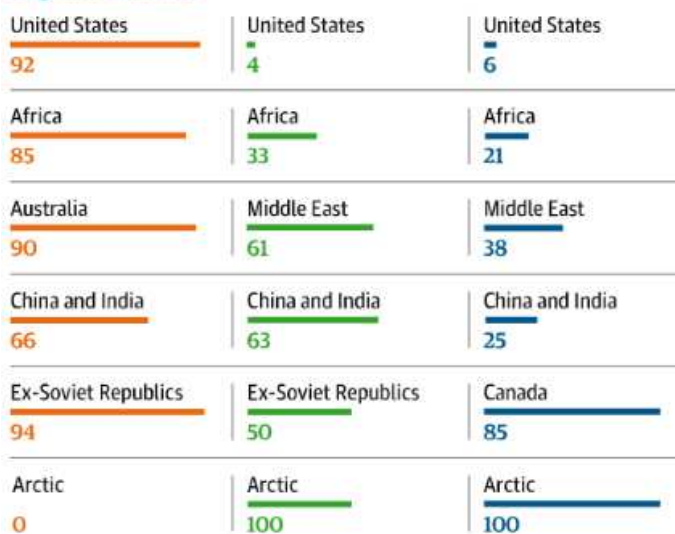
Known, extractable coal, oil and gas reserves that must not be burnt in order to prevent dangerous climate change of more than 2C

Global reserves

Per cent that cannot be burned

Regional reserves

GUARDIAN GRAPHIC

SOURCE: McGLADE & EKINS, NATURE, 2015

DE FOSSILE SELSKABER PLANLÆGGER AT UDVINDE LANGT FLERE FOSSILE BRÆNDSTOFFER END PARISAFTALEN TILLADER

FNs Miljøprogram mfl. har netop udgivet en Production Gap rapport², der viser forskellen mellem landenes planlagte fossile udvinding og hvad der skal til, hvis Parisaftalens målsætninger skal nås. Figuren nedenfor viser, at alene den planlagte udvinding af allerede kendte ressourcer er 50 procent mere end hvad der er i overensstemmelse med 2-graders målet, og 120 procent mere end 1,5-grads målet.

Den fortsatte investering i fossile sekskaber er altså ikke i overensstemmelse med Parismålsætningerne, da sekskaberne skal opgive en stor del af de ressourcer, som deres forretning er baseret på.

FOSSILE SELSKABER SØGER EFTER NYE RES-SOURCER

De fossile selskaber investerer derudover fortsat massivt i at finde nye fossile reserver ud over hvad de allerede har fundet. De danske pensions-selskabers investeringer bidrager til at eftersøge nye fossile ressourcer, hvilket står i skarp kontrast til videnskabens anbefalinger og bringer verden endnu længere væk fra Parisaftalen og 1,5-2-graders målet.

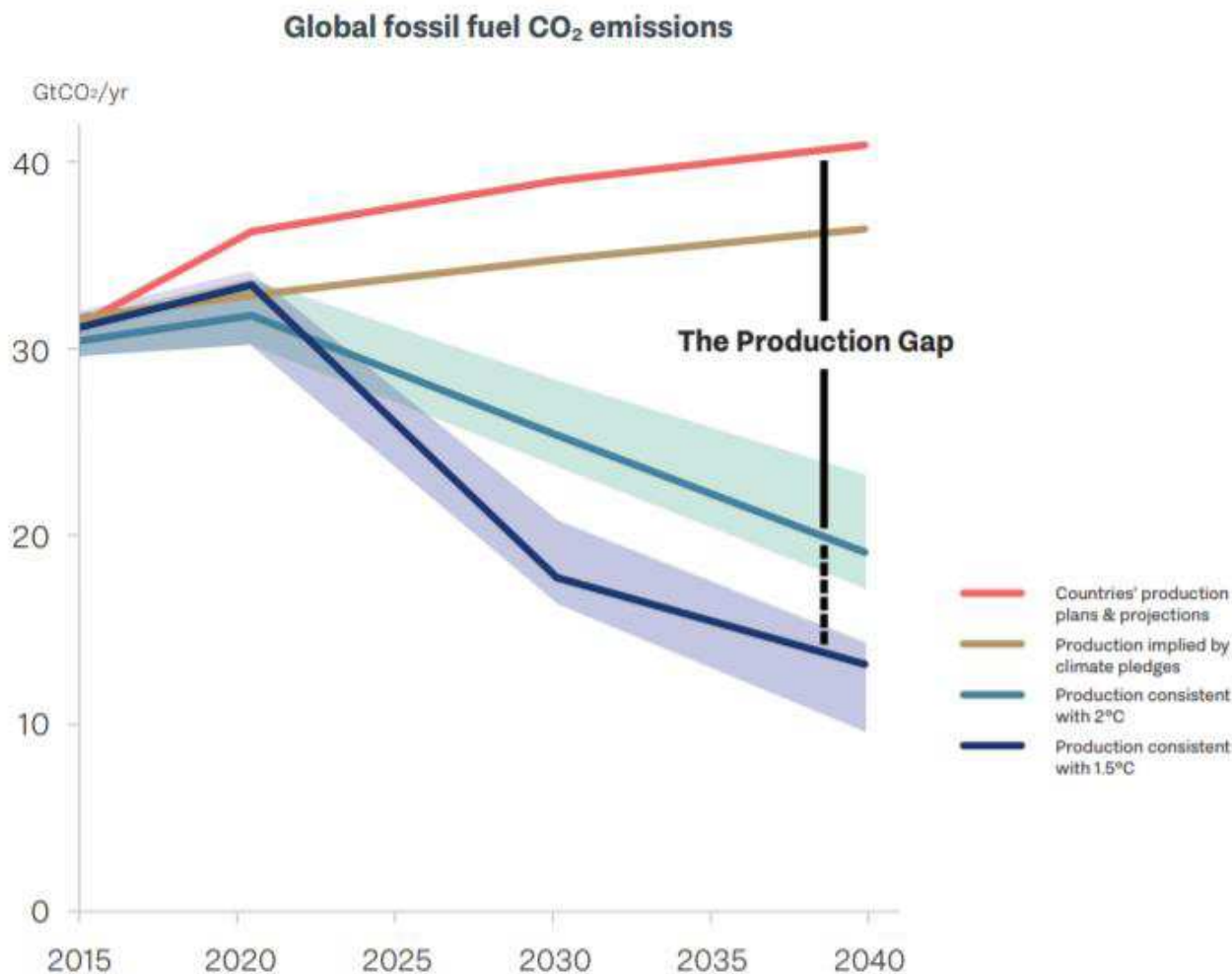
GLOBALT INVESTORNETVÆRK FINDER, AT INGEN FOSSILE SELSKABER TILPASSER SIG PARISAFTALEN

Climate Action 100+, et investornetværk med mere end 370 globale investorer og 35.000 milliarder dollars i investeringer, har i deres Progress Report for 2019³ analyseret 161 globale selskaber, der

tilsammen udleder mere end 80 procent af den globale industrielle drivhusgas. De fleste danske pensions-selskaber er en del af Climate Action 100+ netværket og bruger det til at varetage dialogen med de største fossile selskaber som Shell, PetroChina, Total, ExxonMobil, Chevron og store mineselskaber som Vale og Glencore. I rapporten skriver de, at "ingen af de 40 olie-gas-selskaber, de har dialog med, har forklaret investorerne, hvordan deres forretning og drivhusgas udledninger passer med målet om nul-udledning i 2050."⁴ Selskaberne har ikke en strategi for hvordan de vil reducere deres fossile aftryk i overensstemmelse med Parisaftalen og står derved i modsætning til pensions-selskabernes erklærede målsætning om at bremse klimaforandringerne og den globale opvarmning.

Figure ES.1

The fossil fuel production gap — the difference between national production plans and low-carbon pathways (1.5°C and 2°C), as expressed in fossil fuel carbon dioxide (CO₂) emissions — widens between 2015 and 2040.

AKTIVT EJERSKAB OVERFOR FOSSILE SELSKABER VIRKER IKKE

Der er intet, der tyder på, at de store olie- og kulselskaber indtil nu har følt sig presset nok til at ændre deres investeringsprofil mærkbart i en grøn retning. I følge en ny rapport fra Det Internationale Energiagentur (IEA) er kun 1 procent af de fossile selskabers investeringer bæredygtige⁵. Resten - de 99 procent - investeres i videreudvikling af deres fossile aktiviteter.

Aktivt ejerskab som investor er et vigtigt redskab til at presse på for ændringer, særligt når det handler om at få selskaber til at undgå negative konsekvenser af deres hovedaktiviteter. Det er straks vanskeligere at bedrive aktivt ejerskab overfor fossile selskaber, hvis hovedaktivitet og forretningsmodel naturligt er at eftersøge og udvinde fossile ressourcer. Problemet er, at denne hovedaktivitet – selskabets grundlæggende virke – står i modstrid med en bæredygtig forretning, der ligger inden for Parisaftalens målsætninger. Aktivt ejerskab har trange kår, når investorer grundlæggende skal sige, at de fossile selskaber skal ophøre med at bedrive deres forretning. Og det er åbenbart ikke muligt at få størsteparten af de fossile selskabers fremtidige investeringer over i bæredygtige projekter.

FOSSIL LOBBYISME MODARBEJDER PARISAF-TALEN

Samme rapport finder at olie-, gas- og mineselskaber systematisk modarbejder Parisaftalen med deres lobbyarbejde. Ud af 37 fossile selskaber har ingen af dem lobbypolitik, der er i overensstemmelse med Parisaftalen, og de er alle medlem af en lobbyorganisation, der modarbejder en meningsfuld klimapolitik.⁶ InfluenceMap har afdækket, at de fem største olievirksomheder, Exxon, Shell, Chevron, BP og Total, har brugt \$1 mia. dollar på misledende klimarelateret branding og lobbyisme, herunder \$200 mio. dollars på lobbyisme, der direkte er rettet mod kontrol, forsinkelse og blokering af klimapolitik.⁷ Pensionsselskaberne investerer altså i fossile selskaber, der aktivt modarbejder Parisaftalen, som de fleste pensionsselskaber nu har som referencepunkt i deres politikker for ansvarlige investeringer.

DET ØKONOMISKE ARGUMENT:

Investeringer i fossile selskaber udgør en stor finansiel risiko. Det må betragtes som et væddemål på, at vi ikke når i nærheden af Parisaftalens mål, og dermed en investeringspolitik, der direkte modarbejder Parisaftalen og forsøget på at holde temperaturstigningerne under 1,5-2 grader.

FOSSILE SELSKABER VIL TABE VÆRDI

Hvis en stor del af de kendte fossile reserver skal blive i jorden vil de fossile selskaber miste deres værdi, da en stor del af deres værdi er baseret på de kendte ressourcer selskaberne har adgang til og deres potentiale for at finde nye ressourcer. Som August Lund, investor og finansmand, skriver: "Det er umuligt at acceptere og forpligtige sig til Parisaftalen, eller noget der ligger bare i nærheden heraf og samtidig se afkast på sigt i fossile brændstoffer og dertilhørende investeringer og afledte investeringer, da der allerede er kendte ressourcer i en størrelsesorden, der overgår det, vi kan tillade os at bruge indenfor Parisaftalen."⁸

August Lund opstiller to muligheder for investorer:

1. Enten **accepterer man Parisaftalen**, sådan som man har tilkendegivet, eller noget, der ligger bare i nærheden heraf. Den logiske konsekvens bliver herved, at stort set alle nye fossile investeringer herfra er tabsgivende, og vi ender med mange "Stranded Assets"
2. Eller man **tror ikke på Parisaftalen**, og vil ikke stræbe mod at opfylde den, og forsætter med voksende forbrug af fossile brændsler, og derfor investerer man forsat heri, da det så kan have afkast som hidtil, tror man.

Pensionsselskabernes fortsatte investeringer i fossile selskaber er de facto at modarbejde Parisaftalen, fordi man ikke tror på den. De investerer efter, at vi fortsætter med afbrænding af de kendte fossile ressourcer mens vi leder efter nye og dermed sætter kloden på kurs mod temperaturstigninger på op mod 4 grader.

Hvis vi skal søge at nå Parisaftalens målsætninger, vil de fossile selskaber tabe en stor del af deres

værdi. Carbon Tracker vurderer, at de store olie-gas-selskaber i gennemsnit skal reducere deres CO₂-udledning med 40 procent frem mod 2040 i forhold til deres udledning 2019. Deres forretningsplaner er at udvide produktionen, og det er dét, pensionselskaberne invester i.⁹ Det gælder blandt andet for franske Total, der har koncessionen på det meste af den danske olie og som ATP vurderer som ét af de selskaber, de vil fortsætte investeringerne i. ConocoPhillips, som en række danske pensionselskaber har investeringer i, fx. 539 millioner kroner fra PFA, skal reducere deres produktion med 85 procent, hvorefter værdien af selskabets aktier formentlig vil være betragteligt mindre.

Der er altså en betydelig finansiel risiko i de fossile investeringer, som kun kan mindskes ved at modarbejde Parisaftalen. Det forekommer stærkt problematisk at danske pensionselskaber følger en investeringsstrategi, der modarbejder Parisaftalen og den danske regerings klimambitioner, og samtidig gambler med de pensionspenge, vi skal leve af som pensionister.

FOSSILE SELSKABER GIVER LAVERE AFKAST

Udviklingen for de fossile selskaber på aktiemarkedet de sidste år peger også på en stigende finansiel risiko og manglende grundlag for at fastholde disse investeringer. Over de sidste 10 år er aktieværdien for S&P's energi indeks kun steget med 1 procent på grund af lave oliepriser, stigende omkostninger og stigende fravalg fra forbrugerne. I samme periode er de 500 selskaber på S&P's generelle indeks steget med 212 procent.¹⁰

Grønne investeringer klarer sig betydeligt bedre end fossile. I 2019 steg værdien af de bæredygtige investeringer IShare Clean Energy Fund med 32 procent, mens værdien af den olie-dominerede Vanguard Energy ETF kun steg med 1 procent¹¹.

MANGE INVESTORER HAR VALGT AT AFINVESTERE DE FOSSILE SELSKABER

Stadig flere investorer vælger den fossile sektor fra. Ifølge 350.org har investorer med mere end 11.000 dollars i hænderne besluttet at trække pengene ud af olie og kul. Det er banker,

forsikringselskaber, byer, kirker, kapitalfonde, universiteter og mange flere, herunder danske Magistrernes Pensionskasse og delvist verdens største investor den Norske Oliefond.

I Danmark er flere af pensionselskaberne, herunder PFA, TopDanmark og VelLiv på vej med pensionsprodukter uden fossile selskaber i, målrettet kunder, der vil tage klimaet mere alvorligt. De forventer, at disse pensionsprodukter vil give samme afkast som deres primære pensionsprodukt. Derfor kan man undre sig over, hvorfor de samme pensionselskaber fastholder mange milliarder i fossile selskaber, hvis de selv vurderer, at afkastet kan fastholdes uden disse selskaber i porteføljen. Det er prisværdigt at tilbyde et bæredygtigt alternativ, men det klinger hult, når de fastholder fossile selskaber i standard produktet.

Mellempøkeligt Samvirke ser frem til at de danske pensionselskaber slutter sig til den stadigt større gruppe af ansvarlige investorer, der helt afinvesterer den fossile fortid og melder sig tilsvarende stærkere ind i at bidrage til udviklingen af en bæredygtig fremtid. Ikke mindst for den unge generation virker det fuldstændigt uforståeligt, at pensionsmidler, der skal give en tryk alderdom, investeres i selskaber, der er hovedårsagen til de klimaforandringer, som måske er den største bekymring for alderdommen.

HVAD GØR MELLEMFOLKELIGT SAMVIRKE?

Mellemfolkeligt Samvirke har gennem fem år haft en aktiv dialog med de fleste af de danske pensionselskaber om ansvarlig investeringspolitik. Samtidig har vi støttet aktive pensionskunder i at gå i dialog med deres pensionselskaber og stille forslag til generalforsamlinger. Dialogen handler typisk om brud på menneskerettigheder, ansvarlig skattepolitik, klimapolitik, investeringer i de besatte områder i Palæstina og gennemsigtighed i investeringerne. Vi har sammen med aktive pensionskunder nået mange resultater og pensionselskaberne er generelt langt mere gennemsigtige og ansvarlige, end de var for blot fem år siden.

Mellemfolkeligt Samvirkes medarbejdere har pensionsopsparing i PFA. Det har vi brugt til at have en god og konstruktiv dialog med PFA om ansvarlighed, og PFA har på flere områder været blandt de mest progressive pensionselskaber. Vi oplever dog, at der ikke er stor lydhørhed omkring behovet for at afinvestere de fossile selskaber, hverken i PFA eller de fleste andre pensionselskaber. Derfor har vi valgt at køre en offentlig kampagne for at få dem til at afinvestere fossile selskaber. Se mere her: <https://www.ms.dk/oliesvineri>

HVAD KAN DU GØRE?

Du kan støtte Mellemfolkeligt Samvirkes kampagne ved at skrive under på denne opfordring til pensionselskaberne: <https://www.ms.dk/oliesvineri>

Du kan være med i Mellemfolkeligt Samvirkes kampagneaktiviteter i Danmark. Vi har et særligt fokus på klimaretfærdighed i alt, hvad vi laver. Vi mobiliserer til klimademonstrationer, klimastrejker og underskriftsindsamlinger. Skriv til klima@ms.dk, hvis du har lyst til at høre mere.

Hvis du vil gøre endnu mere for at stoppe strømmen af investeringer i fossil energi fra danske pensionselskaber, er et godt sted at starte at kontakte dit eget pensionselskab og give dem tydelig besked om, at du ikke vil have dine penge i fossile selskaber. Mange pensionselskaber er demokratisk styrede og har generalforsamlinger i marts-april måned, hvor du kan støtte forslag om at afinvestere fossile selskaber.

Mellemfolkeligt Samvirke har også et netværk, som vi kalder **Aktive Pensionskunder**, hvor vi hjælper hinanden med at stille forslag til generalforsamlinger i pensionselskaber og at gå i dialog med selskaberne. Vi har en **Facebook-gruppe**, hvor du kan læse mere om netværket. Du er også velkommen til at tage direkte kontakt til vores politiske chef, Lars Koch på lak@ms.dk.

Du kan også blive aktiv i Ansvarlig Fremtid, som er et netværk af frivillige, der arbejder for at få investorer til at stoppe deres investeringer i fossile selskaber.

ANNEX 1 – METODE TIL SCREE- NING AF FOSSILE INVESTERIN- GER

For at få en indikation over hvor mange penge pensionsselskaberne har investeret i fossile aktiviteter, udover ATP der selv har offentliggjort deres tal, har vi gennemset pensionsselskabernes aktie- og obligationsporteføljer der er offentligt tilgængelige. Vi gennemgår porteføljerne med en 'fossil hovedliste' bestående af følgende:

- Liste over top-20 forurenende fossil-brændsel virksomheder fra The Guardian.¹²
- Listen over selskaber MP Pension og Handelsinvest har ekskluderet på baggrund af aktiviteter med fossile brændsler.^{13 14}
- Carbon Underground 200-listen, udarbejdet af Fossil Free Index. Carbon Underground 200 er en oversigt fra 2017 over de 100 kulselskaber og 100 olie- og gasselskaber med højst CO₂ udledning.
- Søgninger på søgeord: Petro, oil, coal, gas, energy, electric, drilling, resources, off-shore, og stream. Søgninger er efterfulgt af en markedsprofilundersøgelse, for at verificere om der er tale om fossil industri.
- Alle investeringer under 300.000 kr. er ikke medregnet.

Det er selskaber med høj CO₂-udledning, betydelige fossile andele af virksomheden, og/eller virksomheder der er ekskluderet af andre grundet fossile aktiviteter, der ligger til grund for vores screening. Der kan være andre selskaber med fossile aktiviteter, der ikke er med i vores screening. Det er også muligt, at listen kan indeholde selskaber som er i gang med at omstille sig væk fra fossile aktiviteter.

Virksomheder der bliver verificeret som værende underlagt den fossile industri bliver efterfølgende kategoriseret efter funktion, og tilføjet til hovedlisten. Kategorierne inkluderer:

- Eksploration: Selskaber der hovedsageligt tjener penge på at finde og identificere fossile energireserver i jorden.
- Energiselskab: Et selskab der hovedsageligt tjener penge ved at sælge energi fra fossile energikilder. Stammer mere end 20% af energiproduktionen fra olie, kul eller gas indgår de i liste.
-

- Gas: Selskaber der beskæftiger sig med udvinding eller afbrænding af gas.
- Kul: Selskaber der beskæftiger sig med kulenergi eller kulminedrift.
- Olie: Selskaber der beskæftiger sig med olieboring, eller energi fra olieafbrænding.
- Olie & Gas: Selskaber der beskæftiger sig med udvinding af, eller energi fra, både olie og gas.
- Tjæresand: Selskaber der beskæftiger sig med udvinding af fossile brændsler fra tjæresand.
- Udstyr og Services til Fossil Industri: Selskaber der tjener penge på at sælge tjenester, services eller udstyr til den fossile brændstofindustri. El-distributionsselskaber medregnes ikke.

SLUTNOTER

¹ <https://www.theguardian.com/environment/2015/jan/07/much-worlds-fossil-fuel-reserve-must-stay-buried-prevent-climate-change-study-says>

² SEI, IISD, ODI, Climate Analytics, CICERO, and UNEP. (2019). The Production Gap: The discrepancy between countries' planned fossil fuel production and global production levels consistent with limiting warming to 1.5°C or 2°C. <http://production-gap.org/>

³ <http://www.climateaction100.org/>

⁴ <http://www.climateaction100.org/> (s.24)

⁵ <https://www.iea.org/reports/the-oil-and-gas-industry-in-energy-transitions>

⁶ <http://www.climateaction100.org/> (s. 69)

⁷ Influence Map: Big Oil's Real Agenda on Climate Change, marts 2019; <https://influencemap.org/report/How-Big-Oil-Continues-to-Oppose-the-Paris-Agreement-38212275958aa21196dae3b76220bdc>

⁸ <https://www.linkedin.com/pulse/hvorfor-atp-og-regeringen-tager-fejl-omkring-fossile-generelt->

[lund/?articleId=6630808339003514880#comments-6630808339003514880&trk=public_profile_article_view](https://www.theguardian.com/environment/2019/oct/09/revealed-20-firms-third-carbon-emissions)

⁹ <https://www.carbontracker.org/reports/balancing-the-budget/>

¹⁰ <https://www.cnbc.com/quotes/?symbol=.SPX>

¹¹ <https://www.ft.com/content/2586fa10-e122-11e9-b112-9624ec9edc59>

¹² The Guardian, oktober 2019 udgav en liste med de 20 fossil brændsel virksomheder, som kan tilskrives 35 % af al energirelateret CO₂- og metanudledning, siden 1965: <https://www.theguardian.com/environment/2019/oct/09/revealed-20-firms-third-carbon-emissions>

¹³MP Pension: oktober 2019: <https://mppension.dk/ansvarlighed/sadan-arbejder-vi/vi-ekskluderer/eksklusionslister/>

¹⁴ <https://handelsinvest.dk/wp-content/uploads/2019/12/Virksomheder-vi-ikke-investerer-i-dec19.pdf>